

Simpozij OBDOBJA 42

Pavle Jović

O slovenski književnosti v srbski književni periodiki (1905–1940)

objavljeno v:

Andraž Jež (ur.): *Slovenska literatura in umetnost v družbenih kontekstih.*

Obdobja 42. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2023.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-42/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2023.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

O SLOVENSKI KNJIŽEVNOSTI V SRBSKI KNJIŽEVNI PERIODIKI (1905–1940)

Pavle Jović

Univerzitetna biblioteka, Beograd
phpjovic@rcub.bg.ac.rs

DOI: 10.4312/Obdobja.42.379-385

Prispevek obravnava zapise o slovenski književnosti, ki so bili objavljeni v srbski književni periodiki med letoma 1905 in 1940. Med avtorji teh zapisov so bili srbski literarni zgodovinarji, učenci profesorja Pavleta Popovića: Uroš Džonić, Jovan Babić in Ljubica Janković, pa tudi nekateri slovenski literarni zgodovinarji in publicisti: Ivan Prijatelj, Fran Ilešić, Josip Regali in Tone Potokar. Njihovo predano delo je veliko prispevalo k medsebojnemu spoznavanju obeh narodov. Za razliko od svojega učitelja, ki je menil, da je treba književnost Srbov, Hrvatov in Slovencev proučevati kot celoto, so nekateri njegovi učenci pisali o slovenski književnosti kot posebni nacionalni literaturi.

slovenska književnost, srbski literarni zgodovinarji, srbsko književno časopisje 1905–1940

This article deals with observations on Slovenian literature published in Serbian literary journals between 1905 and 1940. Among the authors of these publications were Serbian literary historians, students of Professor Pavle Popović—Uroš Đonić, Jovan Babić, and Ljubica Janković—and Slovenian literary historians and journalists: Ivan Prijatelj, Fran Ilešić, Josip Regali, and Tone Potokar. Their dedicated work greatly contributed to better mutual knowledge between the two nations. Unlike their teacher, who believed that the literature of the Serbs, Croats, and Slovenians should be studied as a whole, his students wrote about Slovenian literature as a separate national literature.

Slovenian literature, Serbian literary historians, Serbian literary journals from 1905 to 1940

Uvod

Srbi so že v 19. stoletju izkazovali zanimanje za literarno ustvarjanje Slovencev, sistematično preučevanje slovenskega jezika in književnosti med Srbi pa se je začelo z ustanovitvijo katedre za srbsko in južnoslovansko književnost na Filozofski fakulteti v Beogradu (Anđelić idr. 1963: 351). Na pobudo srbskega literarnega zgodovinarja in kritika Pavleta Popovića je slovenska književnost leta 1905 dobila svoje mesto med južnoslovanskimi književnostmi (Pavlović 1959: 197).

V prispevku se osredotočamo na zapise o slovenski književnosti in literarni zgodovini, ki so bili objavljeni v srbskem književnem časopisju med letoma 1905 in

1940. V ta namen smo pregledali naslednje srbske časopise: *Srpski knjiž evni glasnik*, *Delo*, *Letopis Matice srpske*, *Nova Iskra*, *Prosvetni glasnik* in *Pravda*.

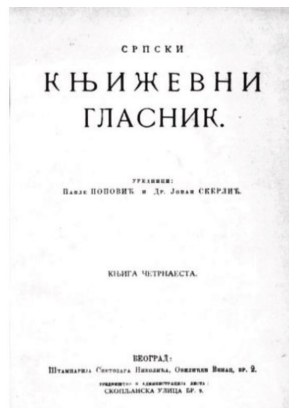
V 40 letih izhajanja (1901–1914; 1920–1941) je bil *Srpski knjiž evni glasnik* eden vodilnih literarnih časopisov v Srbiji. Največ zaslug za nastanek časopisa imajo prvi uredniki Bogdan in Pavle Popović (1868–1939) ter Jovan Skerlić (1877–1914), ki so v njem aktivno sodelovali. Skerliću je uspelo zbrati veliko število mladih pisateljev izven Srbije in reviji dati južnoslovanski značaj.

Slika 1: Jovan Skerlić.

Slika 2: Pavle Popović.

Slika 3: *Srpski knjiž evni glasnik*.

1905

V *Srbskem knjiž evnem glasniku* je izšla ocena Pavleta Popovića o Prešernovi poeziji,¹ v kateri je zapisal: »Prešern nije filozofski, već senzibilan pesnik, umetnik u pravom značenju reči: topao, s iskrenim i prirodnim osećanjima.« Popović je bil pobudnik za študij jugoslovanske književnosti kot celote in je spodbujal svoje študente k prevajanju slovenske književnosti v srbsčino.

V drugem zvezku omenjenega časopisa je izšel prispevek o Ivanu Cankarju izpod peresa slovenskega pisatelja Josipa Regala.²

Istega leta je v srbskem časopisu *Delo* izšel članek, v katerem je bila opisana slovesnost ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani. Avtor članka je opisal tudi življenje in delo največjega slovenskega pesnika: »Prešernov život se ogleda u njegovim pesmama, koje su ponikle iz njegovog unutrašnjeg života. U njima se ogleda dubina, iskrenost i lepota Prešernove pesničke duše.«³

1 Pavle Popović, Franja Prešern, *Srpski knjiž evni glasnik* V/knjiga 15, zv. 7 in 9 (1905), 532–536, 688–692. 2 Josip Regali, Ivan Cankar. Iz slovenačke književnosti, *Srpski knjiž evni glasnik* V/knjiga 14, zv. 2 (1905),

109–111.

3 Milan A. Kostić, Prešernova proslava u Ljubljani, *Delo* XIX/knjiga 36, št. 7 (1905), 416–422.

1906

V uradnem listu Ministrstva za prosveto in cerkvena dela z naslovom *Prosvetni glasnik* je izšlo sporočilo, da je bil v srbsčino preveden prispevek Slovenci in njihova književnost Ivana Prijatelja.⁴ Prevod je na spodbudo profesorja Popovića opravil Miloš Moskovljević (1884–1968). To je bil prvi poskus, da se slovenska književnost predstavi v obliki eseja.

1907

V rubriki slovenica *Srbskega knjiž' evnega glasnika* je profesor Pavle Popović ocenil prispevek Ivana Prijatelja: »Dr. Prijatelj je napisao jedan pregled slovenačke književnosti vrlo kratko, onako kako se pišu eseji. On ima erudicije i kritičko osećanje. Čitalac može dobiti objektivnu i potpuniju sliku o slovenačkoj književnosti od Frizinskih odlomaka do Župančićevih stihova.«⁵

Istega leta so v *Letopisu Matice srpske*, književnem časopisu, ki izhaja najdlje na svetu brez prekinitev od leta 1824, izšli prispevki slovenskega literarnega zgodovinarja Ivana Prijatelja o novejši slovenski književnosti.⁶ Škoda je, da ta njegova študija ni bila prevedena v slovenščino.

Naj omenimo tudi, da sta v časopisu *Nova iskra* v letih 1907 in 1911 izšla dva srbska prevoda Cankarjeve pripovedne proze: *Vinjete* v prevodu Miloša Ivkovića⁷ in *Tuja učenost* v prevodu Uroša Džonića.⁸

1908

V januarski številki *Srbskega knjiž' evnega glasnika* je bilo sporočeno, da je Ivan Cankar v *Ljubljanskem zvonu* objavil pripovedko *Pravična kazen božja*.⁹

V Ljubljani je izšel slovenski prevod Njegoševga Gorskega venca. Prevod je delo slovenskega književnika Rajka Peruška (1854–1917), ki mu je pozitivno oceno namenil ugledni jezikoslovec Milan Rešetar, odličen poznavalec Njegoševga Gorskega venca: »Perušek je dobro razumel besedilo črnogorskega pisca in je zvesto prevajal.«¹⁰

4 Ivan Prijatelj, Slovenci i njihova književnost (prevod M. Moskovljević), *Prosvetni glasnik* XXVIII/11 (1906), 370–392.

5 Pavle Popović, Slovenačka književnost dr. Ivana Prijatelja, *Srpski knjiž' evni glasnik* VII/1 (1907), 223–225.

6 Ivan Prijatelj, Istorija najnovije slovenačke književnosti, *Letopis Matice srpske* LXXXIII (1907), knjiga 243, zv. 3, 24–51; knjiga 244, zv. 4, 22–53; knjiga 245, zv. 5, 33–50; knjiga 246, zv. 6, 49–80.

7 Ivan Cankar, *Vinjete* (prevod M. Ivković), *Nova iskra* 1. 5. 1907, 160.

8 Ivan Cankar, *Tuja učenost* (prevod Uroš Džonić), *Nova iskra* 1. 3. 1911, 73–74.

9 Ivan Cankar, *Pravična kazen božja*, *Srpski knjiž' evni glasnik* VIII/knjiga 22, št. 7 (1908), 560.

10 A. A., Slovenački prevod Gorskog vijenca, *Srpski knjiž' evni glasnik* IX/knjiga 21, zv. 1 (1909), 318–319.

1909

V *Srbskem knjiz' evnem glasniku* je srbski zgodovinar Vladimir Čorović (1885–1941) podal oceno knjige *Zgodovina stare juž' noslovanske knjiz' evnosti – Geschichte der älteren südslawischen Litteraturen* slovenskega jezikoslovca Matije Murka.¹¹

Čez tri leta je v omenjenem časopisu izšlo tudi mnenje profesorja Popovića o Murkovi monografiji. Popović s svojo oceno ni hitel: profesor Murko je zelo dobro predstavil slovensko slovstvo, njegov pregled hrvaške in srbske književnost pa je imel po njegovem več pomanjkljivosti.¹² O prvotni Čorovićevi oceni je menil, da je zelo agresivna in da je njegova negativna kritika usmerjena le v podrobnosti.

1910

V *Letopisu Matice srpske* je bil objavljen prispevek slovenskega literarnega zgodovinarja Frana Ilešića: Iz savremene slovenačke književnosti: O Ivanu Cankaru i Antonu Aškercu.¹³

1912

V *Srbskem knjiz' evnem glasniku* je bil natisnjen nekrolog v spomin na pesnika Antona Aškercu, ki ga je sestavil gimnazijski profesor Uroš Džonić (1887–1968).¹⁴ Džonić je bil dober poznavalec slovenske književnosti in je redno pisal tudi o novih knjigah v založbi Matice slovenske. Leta 1923 je začel s svojimi predavanji o slovenski književnosti na Filozofski fakulteti v Beogradu.

1920

V *Srbskem knjiz' evnem glasniku* je bilo sporočeno, da je bila v Beogradu natisnjena majhna in pregledna knjiga v srbsčini *Slovenačka knjiz' evnost* dr. Ivana Prijatelja. Univerzitetni profesor Pavle Popović ji je napisal predgovor. »Iako je pisana pre petnaest godina ova knjiga ne obuhvata najnoviju književnost. Ona je pregledna i predstavlja književnost od prvih početaka do ovog rata. Dr. Prijatelj je vrlo dobar književni istoričar.«¹⁵

Istega leta je izšla še ena literarnozgodovinska knjiga v srbsčini *Istorija slovenačke knjiz' evnosti*, ki je nastala po vzoru literarne zgodovine Ivana Grafenauerja.¹⁶ Avtor je bil gimnazijski profesor iz Niša Arandjel Jotić (1869–1928), ki je v naslednjih letih izdal še tri knjige s področja literarne zgodovine Srbov, Hrvatov in Slovencev.¹⁷

11 Vladimir Čorović, *Srpski knjiz' evni glasnik* IX/knjiga 22, št. 1 (1909), 51–57.

12 Pavle Popović, Dr. Matija Murko. *Geschichte der älteren südslawischen Litteraturen*, Leipzig 1908, *Srpski knjiz' evni glasnik* XII/knjiga 28, št. 7 (1912), 540–546.

13 Fran Ilešić, Iz savremene slovenačke književnosti O Ivanu Cankaru in Antonu Aškercu, *Letopis Matice srpske* LXXXVI/knjiga 266, zv. 6 (1910), 44–48.

14 Uroš Džonić, Anton Aškerc (nekrolog), *Srpski knjiz' evni glasnik* XII/knjiga 28, št. 12 (1912), 958–560.

15 Pavle Popović, *Slovenačka književnost* dr. Ivana Prijatelja, *Srpski knjiz' evni glasnik* I/knjiga 1, št. 7 (1920), 555–556.

16 Arandjel St. Jotić, *Istorija slovenačke knjiz' evnosti* (Beograd: Knjižarnica Rajkovića i Čukovića, 1920).

17 Arandjel Jotić, *Istorija knjiz' evnosti Srba, Hrvata i Slovenaca* (Beograd: Knjižarnica Rajkovića i Čukovića, 1921).

1922

V *Prosvetnem glasniku*, ki smo ga že omenili, je izšla ocena knjige *Istorija Slovenačke knjiz̄ enosti* Arandela St. Jotića; kritik Uroš Džonić je zapisal: da bi lahko pisali o slovenski literaturi, je treba poznati slovensko zgodovino, pa tudi dela slovenskih pisateljev.¹⁸

Istega leta je srbska literarna zgodovinarica Ljubica Janković (1894–1974), profesorica na Drugi ženski gimnaziji v Beogradu, podala kratek očrt slovenske književnosti od Trubarja do moderne.¹⁹

1923

V *Prosvetnem glasniku* za leto 1923 je srbski književnik Jovan J. Babić očrtal razvoj slovenske književnosti.²⁰ Jovan J. Babić (1892–1958) je končal Filozofsko fakulteto v Beogradu kot študent profesorja Popovića. Babić je nadaljeval zanimanje za slovensko književnost in je leta 1928 objavil knjigo *Knjiz̄ evni ogledi*, v kateri je pozornost posvetil srbski in slovenski književnosti.²¹

1927

V *Letopisu Matice srpske* je Ljubica Janković objavila prispevek o Ivanu Cankarju, v katerem je zapisala: »Cankara ništa nije moglo zadržati da ne kazuje ono što misli i oseća. Celog života je ustajao protiv utvrđenih dogmi i priznatih autoriteta u književnosti.«²²

1931

Ob stoletnici rojstva Frana Levstika sta bila v *Srbskem knjiz̄ evnem glasniku* objavljena dva članka: o osebnosti Frana Levstika²³ ter njegovem življenju in delu.²⁴

Slovenski publicist in prevajalec Tone Potokar (1908–1968) je pogosto objavljajl članke s področja slovenske književnosti v omenjenem časopisu: o Ivanu Prijatelju,²⁵ o Prešernovem Sonetnem vencu²⁶ in o ilustrirani izdaji Prešernovih pesmi.²⁷

Časopis *Pravda*, ki je izhajal v Beogradu od leta 1904 (s krajšo prekinitvijo v letih 1915–1916), je poleg rednih novic spremljal tudi kulturne dogodke iz domovine in sveta. Imel je stalne rubrike, feljtone, podlistke – romane v nadaljevanjih, v rubriki literarni zapiski pa je prinašal ocene objavljenih književnih del.

18 Uroš Džonić, A. St. Jotić, Istorije slovenačke književnosti, *Prosvetni glasnik* 1. 10. 1922, 707–710.

19 Ljubica Janković, Iz slovenačke književnosti, *Glasnik Profesorskog društva* II (1922), 49–64.

20 Jovan Babić, Slovenci i njihova književnost, I in II del, *Prosvetni glasnik* XL/10 (1923), 613–521; XL/11 (1923) 693–699.

21 Jovan Babić, *Knjiz̄ evni ogledi 1* (Beograd: Štamparija »Sveti Sava«, 1928).

22 Ljubica S. Janković, Ivan Cankar, *Letopis Matice srpske* CI/knjiga 314, zv. 2 (1927), 233–251.

23 Božidar Borko, Ličnost Frana Levstika, *Srpski knjiz̄ evni glasnik* XII/knjiga 34, št. 1 (1931), 35–39.

24 Tone Potokar, Jubilej Frana Levstika, *Srpski knjiz̄ evni glasnik* XII/knjiga 33, št. 7 (1931), 556–557.

25 Tone Potokar, Ivan Prijatelj, *Srpski knjiz̄ evni glasnik* XVII/knjiga 47, št. 3 (1936), 222–225.

26 Tone Potokar, Prešernov sonetni venec, *Srpski knjiz̄ evni glasnik* XVIII/knjiga 52, št. 6 (1937), 495.

27 Tone Potokar, Ilustrovano izdanje Prešernovih pesama, *Srpski knjiz̄ evni glasnik* XXI/knjiga 61, št. 8 (1940), 633–634.

Srbska literarna zgodovinarica Ljubica S. Janković je v književnih časopisih objavila več člankov o slovenskih pisateljih. V časopisu *Pravda* za leto 1927 je izšel njen članek Ivan Cankar i žene.²⁸ Bila je avtorica knjige *Iz slovenačke knjiz' evnosti*, ki je izšla v Beogradu v dveh izdajah (1929, 1931).

1934

V *Pravdi* je izšel članek Levstik in srpska ljudska pesem slovenskega publicista in prevajalca Toneta Potokarja (1908–1985).²⁹ V istem časopisu je bilo priobčeno, da je imel slovenski filozof in publicist Leopold Lenard (1876–1962) predavanje o Franu Levstiku: »Bio je veliki borac za pravdu i istinu. Iako je spolja izgledao da je osorne prirode, imao je čist karakter i meko srce.«³⁰

1936

Članek z naslovom Ivan Cankar o Jugoslaviji Toneta Potokarja je bil tega leta natisnjen v *Pravdi*. V njem Potokar piše o Cankarjevem predavanju Slovenci in Jugoslovani v ljubljanskem Mestnem domu 12. aprila 1913.³¹ V istem časopisu je bil objavljen članek Milana Rakočevića o profesorju Ivanu Prijatelju.³²

1937

Črnogorski književnik in filozof Milan Rakočević (1914–1983), ki je končal Filozofsko fakulteto v Ljubljani, je bil časnikar pri beograjski *Pravdi* s sedežem v Ljubljani. Tega leta je v *Pravdi* objavil članek o Franu Levstiku: »Levstik je rano u svom karakteru razvio samosvest, odlučnost, slobodoumnost i prirodnost, što mu je kao i mnogim njegovim sunarodnicima donelo mnoge gorke časove u životu.«³³ V istem časopisu je izšel članek Toneta Potokarja o Juliji Primic, nesrečni Prešernovi ljubezni.³⁴

1938

Leta 1938 je bil prav tako v *Pravdi* objavljen Potokarjev članek o enem prvih slovenskih literarnih zgodovinarjev, Karolu Glaserju,³⁵ in tudi članek Milana Rakočevića Kako treba razumeti Cankara.³⁶ Po njegovem mnenju Cankar ni bil kritik, temveč pesnik, ni bil demagog, temveč človek.

28 Ljubica S. Janković, Ivan Cankar i žene, *Pravda* 6 (6. 1. 1927), 11.

29 Tone Potokar, Levstik i srpska narodna pesma, *Pravda* 17. 3. 1934, 11.

30 Leopold Lenard, O Franu Levstiku, *Pravda* 29. 9. 1934, 18.

31 Tone Potokar, Ivan Cankar o Jugoslaviji, *Pravda* 6. 1. 1936, 7.

32 Milan Rakočević, Ivan Prijatelj, *Pravda* 11 (21. 12. 1936), 15.

33 Milan Rakočević, Fran Levstik, *Pravda* 20. 1. 1937, 5.

34 Tone Potokar, Julija Primic velika Prešernova ljubav, *Pravda* 6. 7. 1937, 15.

35 Tone Potokar, Karel Glaser (povodom 25 godišnjice smrti), *Pravda* 16. 7. 1938, 15.

36 Milan Rakočević, Kako razumeti Cankara, *Pravda* 6. 1. 1938, 19.

Zaključek

Srbska književna periodika med letoma 1905 in 1940 kaže živo zanimanje srbskih kulturnikov za literarno ustvarjalnost Slovencev. V tem obdobju je bila slovenska književnost bolj prepoznavna v srbskem govorečem prostoru kot med Slovenci. To je zasluga srbskih literarnih zgodovinarjev, ki so z entuziazmom nadaljevali delo svojega učitelja Pavleta Popovića in so prevajali dela slovenskih pisateljev. V obdobju Kraljevine Srbije in po ustanovitvi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je bilo objavljenih več prispevkov (1906, 1907, 1910, 1922, 1923, 1927, 1928) in več monografij v srbskem jeziku, posvečenih slovenski književnosti in njeni zgodovini (1920, 1921, 1928, 1931), ki jih Slovenci do leta 1939 (razen Grafenauerjeve zgodovine slovenskega slovstva 1909–1911, 1917–1919) niso imeli.

Literatura

- ANĐELIĆ, Tatomir, VUČENOV, Dimitrije, SAMARDŽIĆ, Radovan, 1963: *Sto godina Filozofskog fakulteta u Beogradu*. Beograd: Narodna knjiga.
- BORŠNIK, Marja, 1955: *Kratek bibliografski pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: Državna založba Slovenije. 81–82.
- DOLINAR, Darko, 2018: *Slovenska literarna veda od Trubarja do druge svetovne vojne*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- ĐORĐEVIĆ, Ljubica, 1982: *Bibliografija Srpskog književnog glasnika: 1901–1914*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije.
- MIRČEVSKI, Vladimir, 2002: Srpska književna periodika na internetu. *Sveske: časopis za književnost, umetnost i kulturu* XIII/64. 121–124.
- PAVLOVIĆ, Dragoljub, 1959: Pavle Popović kao naučnik i književni istoričar. *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* XXV/3–4.
- SLODNJAK, Anton, 1952: *Izbrani eseji in razprave Ivana Prijatelja*. Ljubljana: Slovenska matica.
- STEFANOVIĆ D., Mirjana, 2014: Šta je bibliografija periodike u književnoj istoriji. *Književna istorija* XLVI/152. 273–277.
- VITOŠEVIĆ, Dragiša, VUKOVIĆ, Đorđije, GOLUBOVIĆ, Vidosava, ĐURIĆ, Silvija, KOSTIĆ, Stanka, MATICKI, Miodrag, PETROV, Aleksandar, TEŠIĆ, Gojko, 1984: *Srpska književna periodika 1768–1941*. Beograd: Institut za književnost i umetnost.
- VOJINOVIĆ, Staniša, 2005: *Srpski književni glasnik 1920–1941*. Beograd: Institut za književnost i umetnosti.